

hittük, hogy sikerülni fog ezen elvek őszinte és becsületes betartásával tényleg közös nevezőre hozni azokat a kultúr-törekvéseket, amelyeknek célja a cseh-szlovákiai magyar nép kulturális felemelése és a magyar demokrácia nagy tradíciói alapján álló népszerűlése... Az első T. P. kulturegységet akart. Ez nem sikerült. Nem adjuk fel a reményt a magyar kulturerőknek haladószelemben való összefogására, mert meggyőződésünk szerint ez a magyar nép egyetemének érdeke.

[Megállapítjuk, hogy a második ülésről éppen azok maradtak távol, akik legtöbbet hangoztatták és hangoztatják a magyar egység fontosságát és így szembehelyezkedtek a kulturegység gondolatával... Nem hibáztatjuk a magyar kulturszervezetekben elhelyezkedett néptömegeket, hanem azt a reakciós, idegen eszmeáramlatokat szolgáló, a nemzeti eszme jelszava alatt népellenes és nemzetbomlasztó mentalitást amelyet a magyarság között egy főuri-zsentrí klikk képvisel. Ez a reakciós mentalitás gyöngeti és aláássa a magyarság kulturális érdekeit. Ez a reakciós szellem a T. P. elgondolását akarja elgáncsolni.

... Meggyőződésünk szerint a magyar nép elemi érdekei ellen való az antidemokratikus és antiszociális mentalitás, épp ezért a T. P. csak a demokrácia a humánus és a szociális eszme jegyében végzeheti el feladatát...

„Érettségi“. (Színpadai bemutató.) Fodor László szindarabját mutatták be az elmúlt hetekben a szubotícai Magyar Olvasókör műkedvelői. A sok operettlimonádé után végre egy prózai darabbal kísérleteztek, amely, ha a diákélet problémáira nem is próbál megoldást találni, legalább foglalkozik velük: megmutatja, hogy vannak. Ami a legérdekesebb: ennek a prózai szindarabnak nagyobb sikere volt, mint a szintén most bemutatott „Kontusovka“ kaptafaoperettnek. Az itteni magyar közönség talán

komolyabb szindarabra kíváncsi? Mindenesetre jó volna több értékesebb prózai darabot előadni és talán kiderülne az elképzelhetetlen, hogy ezekre is volna közönség megfelelő propaganda után és a műkedvelők alaposabb felkészülése mellett.

Visszhang. ... A mai társadalmi helyzetben, amikor az ifjuság nem tudja mit csináljon, értve a tanuló-, az ipari munkásság és a földművelő parasztság ifjuságát nagy szükség van fáklyát lobogtató és irányt mutató haladó lapra. Olyan lapra, mely nem engedi magát félrevezetni, nem hajol meg a faji, nemzeti és felekezeti felsőrendűbbség bálványai előtt, tudva azt, hogy mindezen válaszfalak csak arra jók, hogy széthuzást támasszanak. Az ipari műhelyekben és a mezőgazdaságban foglalkozó ifjuság ámitása mindezeideig sikerrel járhatott, szélesebb látókör hiányában dogmatikus igazságokkal tölték meg fejét és ezzel a szabadabb gondolkodást béklyóba kötötték. Az úgy a szellemi, mint a fizikai munkásságtól megkövetelt szolgálalkúság nem lehet ideálja a mai ifjuságnak. Nem akadályok emelése a szabadabb gondolat elé, nem szolgálalkúság a hatalom felé és nem megnyugvás és beletörődés a nélkülözésekbe.

Mindannyiunkra kötelezettségek hárulnak, nem faji, nemzeti, vagy vallási, hanem széles emberi kötelezettségek. A ma ifjusága, úgy látom, kezd tudatára ébredni ezen rendeltetésének és kötelességének... (Boldizsár)

Könyv- és lapszemle

„SELJAČKA MISAO“ — Zagreb. Egy új horvát lap fekszik előttünk: „Seljačka Misao“. A lapfejen olvasható: „drugo izdanje“ (második kiadás) kezeskedik arról, hogy a lap tökéletesen igazolja címét. A „Seljačka Misao“ („A paraszt gondolat“) a horvát parasztság demokratikus törekvéseinek kifejezője akar

lenni, a nemzeti felszabadulás, a népi szabadság és a szociális igazság harcosának ígérkezik. De hadd beszéljen maga a lap.

A „Seljačka Misao” elsősorban a horvát parasztsághoz szól, azután a horvát munkássághoz és intelligenciához, mely a parasztmozgalomhoz csatlakozott, vagy legalábbis azon az uton van, hogy csatlakozzék.

A lap azoknak a kérgestenyérűeknek akar szolgálni, akik pirkadástól szürkületig dolgoznak, akiknek gondolatait, akarásait, törekvéseit szeretnék elfojtani, nehogy valamikor is valósággá váljanak.

A „Seljačka Misao” nemcsak hogy szól a parasztsághoz, a lap egyenesen a parasztság gondolatainak kifejezője akar lenni, a horvát paraszt és a becsület és jóérzésű intellektuelek harci eszköze akar lenni, a közös érdekekért folyó harcban.

Mik azok az érdekek? Hogy minden nép teljes joggal sajátmaga irányítsa sorsát... A nemzeti felszabadulás azonban nem jelenti még a parasztság tökéletes szabadságát, hisz a történelemből láthatjuk, hogy a nemzeti felszabadulások idején is csak a hatalmasok voltak az irányítók, a paraszt azután is rab maradt. A nemzeti felszabadulás csak akkor lehet igazán eredményes, ha a felszabadult parasztság a munkássággal és az intelligenciával együtt építi alapjait egy új társadalomnak.

A nemzeti felszabadulás elválaszthatatlan a szociális igazságtól.

Magyar Nap. (Mor. Ostrau.) Ujság, mely nem a szenzációkat hajhássza, mely nem a rablógylkos ösztönöket színezi, fuvolázza és amely nem hirdet elegáns találkahelyeket. Újság, melyben a haladás szó nem hangzik természetellenesen és amelynek cikkírói és munkatársai nem kapják elő gyilokjukat, ha azt a szót hallják: kultúra.

A könyvégető korban nyolc becsületos oldal: vasárnapi szám, és érzem,

hogy a dolgozók és a nemzeti kisebbségek harcának micsoda friss lehetőségét árasztja a népfront szellemében menetelő szellemi arcvonal.

Komoly megtárgyalás alá kerül ebben a lapban, a napi politika, az általános gazdasági helyzet, a dolgozók harcának egyes fázisai, a kisember ügyes-bajos átlagélete, a kisebbségek napi életének dokumentumai, a világ érdeklődését lélegzet-fojtóan lekötő spanyol helyzet.

Napilap, melyben találkoznak a legtisztábbtollú, békevágyó kulturpublicisták a legélesebb útmutató kritikussokkal, amelyben a paraszti írók nem a kerületi képviselő, de a maguk szemzőgéből taglalhatják sorsuk kérdéseit, a kisipar és kiskereskedők válsága is komolyhangú megvitatásra lel benne.

A nálunk meghonosodott, mindenre nyelvetöltő ujságíró-cinizmus után üdítően hat olvasni ezeket a mai magyar napilap-dzsungelben ismeretlen, tárgyilagos komolyságú ujságlapokat.

„Žena Danas”. Negyedik száma jelenik meg már Beogradban a „Žena Danas” című képes női hetilapnak. Szép kiállítású, 24 oldalas, tartalmas lap. Elég a címetet felsorolni, hogy meglássuk milyen értelemben új és hasznos vállalkozás ez a lap. A 3-ik szám tartalomjegyzékéből: Spanyol nők a demokráciáért. Ankét a nők politikai és polgári jogairól. A nő és a társadalom. Az én gyermekem indulatos természetű. Gyermekjátékok. Szeretik-e a gyermekek a napközi otthonokat? A gyermekhalandóság ellen. Van még ezenkívül: Szépirodalom, film, sport, könyvszemle, háztartás, divat. — Az eddigi számok komoly, szociális és haladószellemű lap benyomását keltik.

J. F. Horrabin: Európa történetének térképe. Faust Imre kiadó Budapest. A mai Európa kialakulása ezer esztendőn keresztül 70 képben. 28 térkép

az általános európai történelmet meghatározó irányokat, fejlődési vonalakat, 48 további térkép pedig speciális, szűkebb körre szabott fejlődéseket mutat be, egyes államok fejlődését. Történelem ez, szemléltető vonalakban, irányokban, folyamatokban.

Az iskolában tanult, belügyminiszeri engedéllyel magunkba szívott régi jó történelem minden volt, csak szemléltető, élő, mozgó valóság nem. Hiányzott belőle a mozgás, fejlődés, szintetikus folyamatok, e helyett volt benne sok adat, név, évszám, eszme, jellemrajz. Jól-rosszul felsorakoztatott adatok után minél hamarabb elérkezni a nemzet dicsőséges fénykorára és ott minél hosszasabban elmerengeni, ez volt a régi történetírás. Milyen szerencsétlenül, tanácstalanul lógnak az ember agyában árván, izoláltan a történelmi adatok; egy évszám, amivel nem tudunk mit kezdeni, egy helynév, amely történelmi emlékezetünkben mint egy sivatagon áll, vagy akár egy egész fényes dicsőséges kor, minden apropos, előzmények és következmények nélkül. Vagy egymásután, vagy szimultán felsorakoztatott adatok, de összefüggések, mozgás, egymásra hatás, vagy legalább ennek kifejlődési lehetősége az olvasóban teljesen ki volt zárva. Voltak ugyan eddig is bizonyos történelmi atlaszok, történelem képekben, de nagyon bátortalanok, nem sok lehetőséget nyújtók, csak a prózai, száraz, statikus történelem legkiáltóbb hiányainak pótlására, egy-egy félénk nyíl mutatta habozva az irányt.

Horrabinban, ha az ember nézegeti, csodálatos, soha eddig végig nem gondolt összefüggéseket lát meg, talán olyanokat is, amelyekre a szerző nem is gondolt. Irányvonalakat ad, utakat, kereskedelmi összefüggéseket, a történelem véres háborús utait vagy a kereskedelem hirtelen burjánzó hálózatát. Láncolatokat ad, kapcsolatok, folytonosságot térben és időben. Jellemző, hogy a szövegben alig van dátum, helynév, név, jellemrajz, e helyett

azon uralkodó tényezők, amelyek nem accidentális személyekben és történésekben és összefüggésükből kiragadott adatok halmazában, hanem folyamatokban nyilvánul meg. Pontos hely és idő-meghatározásai nincsenek, dátumok helyett folyamatok, meghatározott helyek helyett irányok, vonalak. Megpróbálja nem stabilizálni, nem fixirozni az eseményeket, történéseket, hanem folyamatokban, mozgásban szemléltetni. Ez persze nem végleges megoldás, csak egy módja a tekintésnek, lehetőségek feltárása. De csodálatos haladás ez a kísérlet a folyamatos, szintetikus, mozgó és élő történelem szemléltetésében.

70 térképben mutatni meg Európa történelmét, nem kis vállalkozás, de Horrabin megfelelt ezen feladatnak. Szempontjai: nagy összefüggések, összegezesek, jövőre mutató irányok.

Magyar Nap. „...A haladás hiveinek előbb-utóbb be kell látniuk, hogy hitvallásuk — bármily őszinte — és elszigetelt cselekedetek nem ütnek nagy rést a reakció ostromlott bástyáin. Ma nagyon időszerű hasonlattal élve azt mondhatnók, hogy elszórt lövegek ott, ahol koncentrált gépfegyver- vagy ágyútűzre lenne szükség.

Ilyen meggondolások alapján csak üdvözölni és támogatni lehet azt a mozgalmat, amely Csehszlovákiában a munkások szakszervezeteiben megindult és amely a szakszervezetek egyesítését tűzte ki céljául. Mindnyájan ismerjük a munkásság jelentős szerepét a demokrácia megvédelmezésében és a fasizmus hatalmi törekvéseinek keresztvezésében. Még ott is, ahol más néprétegek meginogtak és időlegesen hitelt adtak a fasiszták ígéreteinek, a munkásság nagy tömegében ellenállóképesnek bizonyult. Nem feladatunk, hogy most ennek a történelmi ténynek értelmezésével foglalkozzunk. Hivatkozni lehet a legkézenfekvőbb példára, Spanyolország esetére, ahol első sorban a munkásosztagok önfeláldozása

elszántsága és pillanatig sem tévovázó cselekvése tette lehetővé, hogy a köztársasági polgári pártokat és katolikus nemzeti alakulatokat is felölölő népfront ma eredményesen harcolhat a harcéri ellenségéé hatalmasodott fasizmus ellen.

Ha tehát a munkásság bármilyen vonatkozásban és akármilyen téren egyesül, úgy ez mérhetetlen hasznót hoz mindazoknak, akik politikai, kulturális vagy nemzetiségi tekintetben kívánják a demokratikus eszmék megvalósulását. Támaszt jelent a haladás és szabadságjogok híveinek más néposztályokban is, a parasztság és polgárság között.

A szakszervezetek a munkások érdekvédelmi szervezetei. Eddig is értelmetlen és tulajdonképen rendellenes jelenség volt, hogy Csehszlovákiában majdnem annyifelé forgácsolódott szét a szervezeti mozgalom, ahány politikai párt mutatkozott a porondon. Ha sikerül ezeket a mesterségesen szétszört alakulatokat egy szervezetbe összevonni, akkor az ország leghatalmasabb és legerőteljesebb szervét képeznék, amelynek sulya bizonyára nemcsak abban mutatkozna, hogy képes lenne a munkások elismerten rossz gazdasági és életviszonyain változtatni. Az antifasizisták általános szempontjából mérlegelve az egyesülési tervek sikerét, olyan hatalmas tábort mondhatunk majd magunkénak, amely már szervezettségével is rendkívül kedvezően a mi javunkra befolyásolná a társadalmi erőviszonyokat...

Egy-pár számadat az 1936-os horvát gazdasági mérleghez.

A statisztikai adatok szerint 150 ezer lélekre tehető a munkanélküli munkás és alkalmazott (Horvátországban). Ebből a számból azonban kimaradtak a mezőgazdasági munkások. Pedig agrárvidék lévén csak itt mutatkozhatnak meg valójukban az uralkodó munkaviszonyok.

Vegyük azonban az előbb említett

számot. Ha átlagosan még két családtagot adunk a munkanélküliek számához, úgy ez már 450 ezerre emelkedik. Ez a 450 ezer ember, ha munkában van, 12 din. napi fogyasztást számítva fejenként, 5,400 000 din. ára árut fogyaszt egy nap. Hogy a munkanélküliség idején mennyire csökken a fogyasztás, azt határozottan nem állapíthatjuk meg, de nem túlozunk, ha azt mondjuk, hogy háromnegyed részben esik, ami napi 4,500.000 din. veszteséget jelent a gazdasági életben. A munkában lévők bérvesztésege mellett ha a hivatalos kimutatás alapján vesszük az 1930—36-ig fejenkénti napi 5 din. munkabércsökkenést, 4 millió dinárt tesz ki egy napra. Gazdaságunk tehát napi 8 millió 500 ezer azaz évi 2 milliárd 318 millió 400 ezer dinárt veszített csak a munkaviszonyok révén.

Ezzel szemben a Kereskedelmi és iparkamara hivatalos évi jelentése szerint januártól októberig egyedül a Szávabánságban 186 sztrájk volt. Ezekben a sztrájkokban 23 648 munkás és alkalmazott vett részt. 456.355 munkanap, 4,153.495 munkaóra, összesen 14,548.994 dinár értékben vett kárba a sztrájkok miatt. A jelentés írója ehhez az összeghez hozzáadja még a vállalkozók különböző rezszi, hitel kamatvesztésegeit, úgy hogy összesen 23,538.994 dinárban állapítja meg a munkaadók sztrájkok miatti veszteségeit.

A horvát ipar mérlege 1936-ban aktív. A nyereségek elérik az 1929-es színvonalat, a munkabérek pedig 5 százalékkal emelkedtek, ami 1,682.040 dinárt tesz ki. Ha ezt az összeget levonjuk az 1930 óta csökkent munkabér évi 1 milliárd 152 millió munkabérvesztésegeiből, még mindig marad a munkásság terhére 1 milliárd 150 millió 317 ezer dinár. De ez csak egy évi mérleg, hol van az elmúlt 6 év vesztesége? („Radnik“, Zagreb, 1937.)

UJ MAGYAROK. „...Az az egy bizonyos, hogy mióta Oroszország az öt éves tervek alapján termel, azóta minden irányban a békét kívánja és

tőle telhetőleg létesíti, vagy biztosítani akarja. Ez természetes is. Az ötéves terveknek értelmük és eredményük csakis béke idején lehet. Az óriási fejlődés dacára még fölülte távol van attól, hogy a kor technikai készségeinek megfelelőleg juttathasson jólétet. Már is gondját érzi a munkáshiánynak. Huszonötmillió ipusziális munkása van, olyan szám, amelyet állam még soha el nem ért, de elhelyezhetne kétszerannyit. Nincsen elég embere, ezért hozott drákói rendszabályokat a magzatelhajtásra, ezért tűz ki prémiumokat a sokgyermekű szülőknek, ezért emeli évről-évre a gyermekgondozó intézményeket. Idegen munkaerőt nem fogad szívesen, idegen népek meghódítására nem törekszik, a lefolyt 18 eszendő megmutatta milyen rettenetes harcba került, amíg a saját népét a rendszerére ránevelte. A siker még most sem teljes. Nem törekszik tehát országok meghódítására, a birodalom növelésére. Már ma is van hatvan nemzetiség a területén, már ma is szinte beláthatatlan a száma a különféle autonóm köztársaságoknak. Ma 170 millió lakosa van, 30 eszendő mulva meghaladja a majd a 200 milliót, de óriási területe három-négyszáz millió lakosnak elég teret és természet ad. Ez az egész óriási tömeg egyféle, rendszeres nevelésben részesült, de ez a rendszeres nevelés még egyáltalán nem megy harcok és ellenállás nélkül. Mindenképen tehát érdeke ellen való iskolázatlan tömegek bekapcsolása, új országoknak meghódítása...

...Nem volna a világnak semmi baja, ha például a náci-uralom is a békét akarná védeni. De a békét nem szavakkal, hanem cselekedetekkel lehet megvédeni. Ha Hitler feláll és azt prédikálja, hogy a német nép van hivatva világuralomra, ennek van tehát született joga minden országra, amelyik gazdag erőforrásokban, hogy a

legfőbb emberi méltóság, a katonászkodás és a hódítás, hogy a világ termékeny medencéihez, a világ első népének természetes és szerzett joga van, amelyet kész és képes fegyverrel megvalósítani, még ha eközben békefrázisokat is potyogtat — meg kell állapítani, hogy Hitler csak a háborút igyekszik csinálni...

(Bukarest, 1936. dec.)

Jóslat 1950-re. Bethlen István gróf, a nagy magyar államférfiú, a magyar választójog rövidéletű titkosságának eltörlője (1922) a választójogi bizottság ülésén (1936) kijelentette, hogy sohasem volt ellensége a *titkosnak* és hogy a titkosság fokozatos visszaállítását tervezte. A titkosságot Bethlen tehát azért törölte el, hogy visszaállithassa, de erről tízéves uralma alatt hogy-hogy nem — megfeledkezett.

Ugyancsak a választójogi bizottság ülésén (1936) gondolatait tovább fejtegetve, kijelentette, hogy az „iskolázatlan tömeget“, amely faluhelyen sok helyütt a lakosság 55 százalékát teszi ki, nem szabad egy radikális reformmal úrrá tenni a magyar politikában. A birtoktalan elemek szociális helyzete és szélsőséges hajlamai még igen hosszú ideig lehetetlenné teszik az *egyenlő* és *általános* választójog megalkotását. Figyelmezteti a kormányt hogy ez legyen a főszempont, mert különben a választójogi törvényt nem fogja megszavazni. Tehát gróf Bethlen István, akinek ezen az értekezleten senki sem mondott ellent — a magyar parasztság többségét továbbra is ki akarja zárni abból a jogából, hogy a sorsa intézésébe beleszólhasson. A fenti tapasztalatok alapján számítgatva, megjósoljuk, hogy 1950-ben jön el az idő, amikor Bethlen István ki fogja jelenteni, hogy az általános, egyenlő és titkos választójognak ő sohasem volt ellensége s már régóta tervezi visszaállítását. („Válasz“ Bpest, 1937. jan.)